

מכות דף כ'

אמר רבי אסי בשם רבי יוחנן, מעשר שני חייבים עליו מלקות כשאכלו מחוץ לירושלים²³⁵, רק אם הכניסוהו לתוך חומת ירושלים והוציאוהו²³⁶. ולמד זאת מכך שנאמר בתורה: "לפני ה' אלקיך תאכלנו", וכתוב "לא תוכל לאכל בִּשְׂעָרֶיךָ". כל מקום שנאמר עליו "לפני ה' אלקיך תאכלנו" שהכניסו לפניו החומה, עובר משום הלאו "לא תוכל לאכל בִּשְׂעָרֶיךָ" אם אכלו מחוץ החומה. וכל מקום שלא התחייב משום "לפני ה' אלקיך תאכלנו" שלא הכניסו לפניו, לא נאמר עליו "לא תוכל לאכל בִּשְׂעָרֶיךָ".

הכניס תאנת טבל לירושלים והפריש שואלת הגמרא, הרי שנינו, רבי יוסי אומר, כהן שעלתה בידו תאנה של טבל, ואמר תאנה זו תרומתה בעוקצה בצד ונבה²³⁷, מעשר ראשון בצד צפון שלה, ומעשר שני לדרומה, אם היא שנה שראוי ליתן בה מעשר שני והוא קרא שמות הללו כשהיה בירושלים, או שהיא שנת חיוב מעשר עני, ואמר 'מעשר עני בדרומה', אכלה לוקה אחת²³⁸, וזר שאכלה לוקה שתיים²³⁹. ואם אכלה קודם שהפריש, אינו לוקה אלא אחת. מדייקת הגמרא, שרק בגלל שהוא בירושלים לוקה שתיים. אבל אם היה בגבולין בשנת מעשר שני, היה לוקה שלש אפילו שלא ראה פני חומה? אומרת הגמרא, שרק אם היה מעלה לירושלים, ושוב מוציא היה לוקה שלש. שואלת הגמרא, אם כך מה החידוש, הרי אפילו כהן לוקה על הטבל וזר על התרומה ועל מעשר שני חוץ לחומה? אומרת הגמרא, שכאן מדובר, שהעלה תאנה לירושלים כשהיא טבל, וקלטו המחיצות את המעשר שני שעתיד ליתרם ממנה. וסבר רבי יוסי, שמתנות שלא הורמו כמי שהורמו, וכאילו העלה את המעשר שני לבד וראה פני חומה, ולכן כשהוציאה בטיבלה לוקה.

מתנות שלא הורמו האם מתנות שלא הורמו נחשבים כמי שהורמו
שהורמו? והרי שנינו במשנה, רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי יוסי, לא נחלקו בית שמאי ובית הלל, על פירות שלא נגמרה מלאכתן למעשר, ועברו בירושלים, שיפדה מעשר שני שלהן²⁴⁰, ויאכל בכל מקום. ועל

235 ואם אוכלו קודם לא עובר על הלאו אבל עשה יש. תוס'.

236 ו'חוץ לחומה' דמתניתין היינו שהכניס והוציא. רש"י.

237 צריך ראשית שהיא שיריה ניכרין, ולכן צריך סיום. רש"י.

238 דלא הוציאה מידי טבל בקריאת שם זה, ואוכל מעשר ראשון הטבול לתרומת מעשר, ועובר על הלאו שלא לאכול טבל. אבל איסור תרומה אין לו כיוון שהוא כהן. ואם היה אומר תרומת מעשר באמצעותה היה יכול ל אכול הכל ולא ילקה כלום, כיוון שזה תרומת מעשר לכהן, והוא כהן, ועל מעשר ראשון ושני לא לוקה, כיוון שמותר גם לזרים. רש"י.

239 על אכילת תרומה ועל אכילת מעשר שלא הורם ממנו תרומת מעשר. רש"י.

240 עדיין יש לו פדייה, שמכיון ולא נגמרה מלאכתן לא אומרים שהם כמי שהורמו, וראה פני החומה, ואין לו

מה נחלקו? על פירות שנגמרה מלאכתן, ועברו בירושלים. שבית שמאי אומרים, יחזיר מעשר שני ויאכל בירושלים, כיוון שנחשבים שהורמו כבר. ובית הלל אומרים, יפדה ויאכל בכל מקום. ואם תעלה בדעתך, שמתנות שלא הורמו נחשבים כמי שהורמו, כבר קלטהו מחיצות? אמר רבה, מחיצה להתיר לאכול דאורייתא, מחיצה לקלוט דרבנן. וגזרו רבנן רק כשזה בעין, אבל בטבל לא גזרו.

רבינא אמר, החידוש במה שדייקה הגמרא שבגבולין לוקה שלש, מדובר במקרה שלא הכניסו איתו אלא תופשו בקנה ובזה נחשב ראה פני חומה, ופשט את בעיית רב פפא שכשאכלו מחוץ לחומה לוקה.

משנה

הקפת הראש והזקן הקורח קרחה בראשו על המת, והמקיף פאת ראשו, והמשחית פאת זקנו, והשורט שריטה אחת על המת²⁴¹, חייב²⁴². שרט שריטה אחת על חמשה מתים, או חמש שריטות על מת אחד, חייב על כל אחת ואחת. על הקפת הראש שנים, אחת מכאן ואחת מכאן²⁴³, על הזקן, שנים מכאן ושנים מכאן ואחת מלמטה²⁴⁴. רבי אליעזר אומר, אם ניטלו כולן כאחת אינו חייב אלא אחת. המקיף אינו חייב עד שיטלנו בתער. רבי אליעזר אומר, אפילו לקטו במלקט או ברהיטני, חייב.

גמרא

תנו רבנן, הקורח על המת חייב שנאמר: "לא יקרחו". יכול אפילו קרח ארבע וחמש קריחות לא יהא חייב אלא אחת? לכן נאמרה המילה "קרחה" שהיא מיותרת, ללמד שחייב על כל קרחה וקרחה. ומהמילה "בראשם" למדים²⁴⁵, שאין הכוונה בכתוב לגבי כהנים "לא תתגדדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת" שחייבים רק על בין העינים בלבד²⁴⁶, אלא החיוב על כל הראש. ומנין שהאיסור על כל הראש לא נאמר רק בכהנים שריבה בהם הכתוב מצוות יתירות, אלא אסר לכל ישראל על כל הראש? למדים בגזרה שווה "קרחה" "קרחה" לאיסור שנאמר בישראל, מה שם חייב על כל קרחה

פדייה. רש"י.

241 עושה חבורה בעצמו משום צער מתו. רש"י.

242 משום דמחייב על כל קרחה וקרחה ועל כל שריטה ושריטה ועל כל פאה ופאה, מה שא"כ באוכל חלב וחלב משום הכי תנינהו במתניתין. אבל שאר לאוי גרידי שאין בהן חידוש לא תנא. רע"ב.

243 דשתי פאות יש לו לראש, שהראש כשתי חתיכות, מקום השיער חתיכה אחת, ומקום הפנים והזקן חתיכה אחת, ומתחברות זו עם זו בצד האוזן מלפניו, ושם נקרא פאה ששם סוף הראש מקום חיבור הפרקים, ונמצא שיש לו שתי פאות צידעא מכאן וצידעא מכאן, וחייב עליהן שנים אפילו נטלן בבת אחת בשתי ידיו. רש"י.

244 חמש פאות יש לו לזקן, אחד למטה מן האוזן, מקום שלחי התחתון יוצא ומתפרד שם, ושם נקרא פאה בחורו של לחי שבולט לחוץ, ששם מתחלת הזקן, וכל מה שלמעלה עד הצידעא בכלל פאת הראש היא, ושתי השיבולות, כל אחד מהן לסוף הלחי, ונקרא פאה, ואחת מלמטה, שיער שבין השיבולת באמצע הסנטר. רש"י.

245 בראשם משמע כל הראש. רש"י.

246 בראש סמוך לפדחת

וקרחה, וחייב על הראש כבין העיניים, אף כאן חייב על כל קרחה וקרחה, ועל הראש כבין העיניים. ומה שם על מת, אף כאן על מת.

סך חמש אצבעותיו בסם, ונתנם שואלת הגמרא על דברי חכמים²⁴⁷, על איזה מקרה בחמשה מקומות בב"א אמרו שילקה ארבע או חמש מלקות, אם מדובר בזה

אחר זה ובחמש התראות, ודאי שילקה כך, ואין בכך שום חידוש. ואם בהתראה אחת, והוא קרח ארבע או חמש בזה אחר זה, וכי חייב? והרי שנינו במשנה, נזיר שהיה שותה יין כל היום, אינו חייב אלא אחת, הואיל ולא אתרו בו אלא התראה אחת²⁴⁸, אבל אם מתרין בו על כל שתייה ושתייה והוא שותה, חייב על כל אחת ואחת? ואמרת הגמרא, מדובר שסך חמש אצבעותיו בסם שמשיר את השיער, ונתנם בחמשה מקומות בבת אחת, ואם כן יש כאן התראה לכל קרחה וחמש קריחות שיתחייב עליהם²⁴⁹.

כמה שיעור קרחה? מבררת הגמרא, כמה שיעור קרחה? רב הונא אומר, כדי שיראה מבשר הראש ערום. רבי יוחנן משום רבי אלעזר בן רבי שמעון אומר, כגריס. אחרים אומרים, כדי שיראה מראשו. אמר רב יהודה בר חביבא, בדבר זה נחלקו שלשה תנאים אחד אומר כגריס, ואחד אומר כדי שיראה מראשו, ואחד אומר כשתי שערות. ויש מי שסבר שבמקום השיטה השלישית של שתי שערות, השלישי אומר בכעדשה. והסימן לזכור שמחליפים את השיעור של שני שערות, 'בהרת כגריס ומחיה בכעדשה', שהשיעורים גריס ועדשה הם הקבועים והשלישי מתחלף²⁵⁰.

מלקט לבנות מתוך שחורות אסור משום לא ילבש למדנו במשנה, הנוטל בשבת שערות בשיעור מלא חודן של מספרים, חייב. וכמה הוא שיעור זה? אמר רב יהודה, שתיים. שואלת הגמרא, הרי שנינו בסוף אותה משנה²⁵¹, שרק לקרחה השיעור הוא שתיים? ואמרת הגמרא, שיש לשנות ואף לקרחה שתיים. מביאה הגמרא שאכן כך שנינו בברייתא, הנוטל מלא פי הזוג בשבת חייב, וכמה מלא פי הזוג? שתיים. רבי אליעזר אומר, אחת. ומודים חכמים לרבי אליעזר, במלקט לבנות מתוך שחורות, אפילו אחת שהוא חייב²⁵². ודבר זה אפילו בחול אסור,

247 עמוד ב'

248 ואף על גב שלא שייך שתייה בבת אחת כל היום.

249 ואין זו התראת ספק כיוון שההתראה היא על כל האצבעות, ומיד מתברר לו אם חושש להתראתו או לא. רש"י. ובתס' הקשו כיוון שזה רק התראה אחת מדוע חייב חמש ות' שהחידוש בתורה שכל קרחה נחשבת בפני עצמה, וכאילו הייתה התראה על כל קריחה. והוסיפו שמדובר שהיה מרחק שיצר הפסק בין קרחה לקרחה.

250 ולכן לא יתכן להחליף את הסובר שהשיעור הוא כדי שיראה מראשו' כיוון ששוה הוא לדברי כולם, דאין זה שיעור קצוב. רש"י.

251 ע"פ רש"י מסכת שבת צד:.

252 דכיון דאדם מקפיד על שער לבן אחד שבין שערותיו ושחורות, כדי שלא יראה זקן כשהוא מלקט לבנות מבין השחורות מלאכה חשובה היא לו, וחייב משום גזוז. רש"י.

משום שמתנאה עצמו בנויי אשה, ונאמר בתורה: "לא ילְבֹשׁ גִבֹר שְׂמִלַת אִשָּׁה".
תנו רבנן, פאת ראשו סוף ראשו, ובאיזה צורה יתכן שמקיף סוף הראש יהיה חייב
בבל תקיפו? כשמשווה צדעיו לאחורי אזנו ולפדחתו²⁵³.

חיוב לניקף שנה תלמיד לפני רב חסדא, אחד המקיף ואחד הניקף
לוקה. שאלו, וכי האוכל תמרים בכברה ילקה²⁵⁴,
ומדוע הניקף שאינו עושה כלום ילקה? אלא אם ישאלוך כמו מי אתה שונה שניקף
לוקה, אמור לשואל, שזה כרבי יהודה, הסובר שלא שאלין בו מעשה לוקין עליו²⁵⁵.
רבא אמר, כוונת התנא לדברי הכל, ומדבר במקרה שהקיף הוא לעצמו, והחידוש
הוא שחייב משום מקיף ומשום ניקף ולוקה שתים. רב אשי אמר, שאפשר להעמיד
זאת במקרה שהניקף מזמין את השערות למקיף, ויהיה חייב לדברי הכל.
תנו רבנן, פאת זקנו סוף זקנו, ומהו סוף זקנו? שכולת זקנו²⁵⁶.

253 אחורי אזנו אין שיער, וכך במצחו, אבל בצדעיו שבאמצע יש, ואם הוא משוה ונוטל כל השיער שבצדעיו
למדת אחורי אזנו ופדחתו זהו מקיף סוף הראש. רש"י.

254 כלומר הרי זה לאו שאין בו מעשה הוי ומדוע שילקה. רש"י.

255 והיינו לאו שאין בו מעשה, שהרי הניקף הוא העובר על "לא תקיפו, כיוון שכך כוונת התורה לא תקיפו לא
תניחו להקיף, ולכן מְנִיחַ להקיף כמקיף. ועוד אפשר לומר שמהלשון לא תקיפו משמע שהאזהרה היא על הניקף
ומקיף. רש"י.

256 וכל חמשת הפאות שהוזכרו במשנה, נקראים סוף זקנו. רש"י.

